

ÎN LITERA ȘI SPIRITUL LUI MIRCEA MALIȚA

SCUTUL CLIOMATEMATIC AL LUI MIRCEA MALIȚA

VIORELLA MANOLACHE*

Desemnarea, prin reprezentare reflexivă, a unui „Scut al lui Mircea Malița“ relevă predilecția constantă a *Savantului* „polytropon“ pentru dubla înfățișare a *Zidului*: una impetuoasă, invadată de *iederă* și o a doua, irenică, străjuită de „turnurile de frăție“. În decursul unei jumătăți de veac, *Zidul* își consolidează statutul de semn/simbol elocvent al *gândirii polit(e)ice* a *umanistului* Mircea Malița.

Pe experiența uliseacă (acțiune conștientă și premeditată) – *de a sări pe scut* – se va fundamenta temeritatea *decidentului* Mircea Malița, de a crea, între anii '60 -'70, o breșă, în zidul comunist, pledând cu fervoare și cu pragmatism, pentru escaladarea din interior a zidului prin învățare (*informatizare*), considerată formă /formulă solemn-elevată, de supraviețuire pe timp de dictatură (autorul însuși traversând „patru dictaturi: carlistă, legionară, antonesciană și comunistă“) și/sau de relativă libertate, prin (re)configurarea traiectelor diplomatice, altele decât cele impuse de la Moscova.

Gestul *eroului-de-dincolo-de-zid* de a resuscita (în intervalul menționat) modelul educațional – creat de Spiru Haret și întregit de Simion Mehedinți – prin *revederea (datelor) cunoașterii* (din domeniul informaticii, în special) și prin valorificarea a tot ceea ce ține de „creație în știință“, prin *reafirmarea*, deopotrivă, a *rigorii umaniste* (vizând, spre exemplu, interdisciplinaritatea și plurilingualitatea), dar și a *praxisului (vocațional)*, reprezintă atitudinea investită cu indeniabile trimiteri, sau similitudini la/cu Ulise.

Principiul uliseac (reajustat de W. Edwards Deming, în adagiul „nu-i suficient să faci ce-i mai bun. Întâi trebuie să știi ce să faci, apoi să faci ce-i mai bun“ – și preferat de *formatorul* Mircea Malița) se recunoaște în opțiunea pentru „modelul cliomatematic“, implicat în enuclearea tumorilor dogmatice (politice și nu numai!) din sistemul educațional vernacular.

Pledoaria celui aflat (în premieră) în postura de coautor al Raportului Clubului de la Roma¹ – alături de James W. Botkin, sau Mahdi Elmandjra – pentru primatul

* Cercetător științific III, dr., Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, București, Departamentul de Științe Politice; vio_s13@yahoo.com; viorella.manolache@ispri.ro.

¹ James W. Botkin, Mahdi Elmandjra, Mircea Malița, *No Limits to Learning. Bridging the Human Gap*, Elmsford, New York, Pergamon Press, 1979.

Rev. Șt. Pol. Rel. Int., XIV, 1, pp. 59–63, București, 2017.

conținuturilor selectate după indicatorii eficienței, se cere a fi receptată (și) ca îndemn pentru eludarea conceptelor vagi („valoare“, „calitate“, „interes“, „conținut“ etc.), propulsate de *noul val* pedagogic. Această inițiativă devine decisivă pentru eliberarea din captivitatea blestemului danaidelor – „de a strânge apa mării cu sita“ – și pentru etalarea capacității de a construi (cimentat) o posibilă carapace de „evitare“ și de contracarare a iminentelor „amenințări“.

Rezolvator de probleme, *deslușitor* al frământărilor, *mediator* al ciocnirilor și acordurilor, *clarificator* al deciziilor sau *moderator* al negocierilor, Mircea Malița coordonează *sensul vizal* cu *voință fermă*, cu *perseverență* și *certitudine*. Sub semnul a *două metafore* formațional-direcționale – influența *modelelor privilegiate* (serie deschisă de „eminentul profesor de matematică de la liceul din Beiuș“) și accesul soluționant la *obiectul* ritualic („culegerea de probleme a unor călugări francezi, mare cât o enciclopedie“) se amplasează și recursul la soluțiile pe care Mircea Malița le oferă *vremurilor*: ispășire a păcatelor capitale (lăcomie și trufie), exercițiul stării de anticipare/veghe și exercitarea etapelor de pregătire/trezie, prin valorificarea *schimbării* (în politică, economie și educație). Crizele nu trebuie limitate doar la coordonatele accidentelor de/din sistem, la perpetuarea erorilor de fabricație sau a rezultatelor eronate, ci coimplică *șansa* (nu numai de a nu mai rata deschiderile și mizele) de a complini determinant scenariul armonios al lumii prin „realism, bun-simț, măsură și cumpătate, raționament bun și inovator“, atribute ale autenticei prezențe a înțeleptului-în-lume.

În acord cu opțiunea *Cărturarului Umanist* (din volumele *Minți senine, minți involburate*² sau *Homo fraudens*³), se poate recurge exersa(n)t la un exercițiu ideatic liber-impus, ghidat (și) de op-urile fundamentale ale *enciclopedistului* Mircea Malița. Se valorizează, astfel, admirația intelectuală (firească) pentru modelul uliseac, inaugurat de Mircea Malița pe vultura capitulurilor realizate de umaniștii români, gest acceptat și receptat nu atât drept contemplare encomiastă a efigiei *Academicianului* nonagenar, cât, mai curând, drept revedere caleidoscopică a *Odiseei* ipostazelor sale succesive „sub vremi“.

Imaginea *Supraviețuitorului* „întunecatului deceniu“, sau a *Reformatorului* sistemului educațional, din anii destinderii politice, personalitatea *Promotorului* diplomației pragmatice și, mai recent⁴, a *Introspectului* socratic, preocupat nu doar de avantajele științei (*matematica*), ci și de cele ale filosofiei, certifică ipoteza potrivit căreia, prin trecerea în plan secund a modelelor cliomatematice, Mircea Malița și-a oferit (la senectute!) privilegiul de a privi, calm și cu înțelepciune, în/la sine însuși.

² Mircea Malița, *Minți senine, minți involburate*, Editura Scripta, București, 2009.

³ Mircea Malița, *Homo fraudens*, Editura Rao, București, 2012.

⁴ Experiența argonautică a *blogger*-ului Mircea Malița *nu convinge, ci demonstrează* (în maniera lui Moisi) că *sfada ideilor* nu este nouă, că în scenariul imaginat(r) a celor trei învățați medievali, angajați în „bătălia univrsalelor“ (un platonician, un nominalist și un conceptualist), filosofia este chemată să elucideze lucrurile (*invenție* sau *descoperire*) [a se vedea, în acest sens, Mircea Malița, *Apa, Focul și Jocul. Metafora, o nouă Filosofie a Realului*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, București, 2014, pp. 238-239 și a se naviga pe/în conținutul *Blogului lui Mircea Malița*, <http://sfadaideilor.fumn.eu/>).

Dialogurile cu Dan Dungaciu⁵ și/sau interviul realizat de Ilie Rad⁶ confirmă faptul că Mircea Malița nu a (con)viețuit cu „sistemul“, ci a (supra)viețuit acestuia prin chiar îndrăznețele breșe create – la momentul oportun – în zidul ideologic. Din orice *remake* al anilor '60 (fie acesta politic, istoric, cultural sau diplomatic) nu poate lipsi „deschiderea“ ale cărei azimuturi sunt elocvent clarificate (cu precizarea reperelor momentului angrenat ansamblului) de Mircea Malița. Constatările, completate cu exemplificări, reușesc să descrie realitatea *sui-generis* care ilustrează o relativă „eliberare din strânsoarea destinată sateliților“. Interpretată ca „ușurare a acestei presiuni“ (evadarea din „lagărul socialist“ era, evident, o opțiune/soluție imposibilă), acolada este dezvoltată prin lentila „regimurilor corupte“ (tiranie, oligarhie și ohlocrație).

Prin urmare, apelând la forța „răbdării de a nu ne lăsa orbiți de aparențele ostentative ale propriei noastre contemporaneități“, Mircea Malița validează redefinirea istoriei (mai) recente, numite perioadă de *tranziție*, prin vehicularea ecuației, bazate pe concepte antagonice, a „nesfârșitei tranziții care ascunde evitarea *mai răului*, mai curând decât căutarea *mai binelui*“.

În concordanță cu ideile lui Petru Dumitriu⁷, repercusiunile „deceniului deschiderii“, confirmate prin *Declarația de Independență* (din aprilie 1964), sunt dependente de arta diplomației, sau de meșteșugul diplomatic, cu miză doar în „suprimarea“ presiunii armate a Uniunii Sovietice și nu în „capitularea“ politicii acesteia. *Diplomatul* Mircea Malița remarcă adevărul pe care istoricul, concentrat ciclic pe eveniment și obturat de monoangularitatea „mașinal-omogenă“, nu-l putea distinge, cu privire la manifestele și manifestările comunismului.

Concomitent cu depresurizarea economico-politică de sub „tutela“ sovietică/ partidului, se afirmă inițiativele personale/breșele ulisiace deschise în zidul ideologic, de Mircea Malița, ca ministru al învățământului (28 februarie 1970 - 13 octombrie 1972). Demersul (focalizat asupra „informatizării României“, a reînființării liceelor cu predare în limbi străine și a lectoratelor românești în străinătate, a acordării burselor Fulbright și a inaugurării Centrului European de Învățământ Superior de pe lângă UNESCO sau a organizării Primului Congres de Studiere a Viitorului) este prezentat și reconfirmat de/în rapoartele publicate și traduse. Între acestea, *Dubla spirală a învățării și a muncii* anticipă introducerea curriculum-ului personal(izat), prin însăși modificarea (și optimizarea) relației elev-profesor (fenomen/aspect pe care decidenții educativi postdecembriști l-au ignorat cu nonșalanță și l-au tratat cu superficialitate!).

În esență, op-urile publicate de Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, București⁸, implicit,

⁵ Mircea Malița, Dan Dungaciu, *Istoria prin ochii diplomatului. Supraviețuirea prin diplomație. „Deceniul deschiderii“ (1962-1972) și crizele lumii globale*, Editura RAO, București, 2014.

⁶ Ilie Rad, „Dialog cu Domnul Acad. Mircea Malița“, în *România literară* nr. 14, 2013, interviu reluat, în același an, în *Revista română de istorie a presei*, <http://ilierad.ro/dialog-cu-domnul-acad-mircea-malita/>, 28 mai 2013, accesat la 13 ianuarie 2017.

⁷ Petru Dumitriu, „Mircea Malița. Diplomația de dincolo de negură. 1964“, <https://petrudumitriu.wordpress.com/2015/03/18/mircea-malita-diplomatia-de-dincolo-de-negura-1964/>, accesat la 13 ianuarie 2017.

⁸ *Încotro*, 2015; *XXI. Totul pe scurt*, 2015; *Mare și Mic*, 2016; *Să-mi cânti cobzar bătrân ceva*, 2016.

volumul *Apa, Focul și Jocul. Metafora, o nouă Filosofie a Realului*⁹ relansează o nouă perspectivă asupra realului, prin reamplasarea metaforei pe o hartă mentală, în conformitate cu dinamica ludică -*als ob-* a elementelor bipolare, purificatoare și apotropaice – *Apa și Focul* –, concepte fundamentale în cultura tradițională și modernă.

În cazul *metaforologiei* productiv-revelatoare a *minții ca atelier*, Mircea Malița subsumează datele cunoașterii procesului de structurare, de efort al minții orientat dinspre eveniment înspre structură, mecanism/travaliu care reclamă păstrarea la îndemână a elementelor experienței sau a fostelor structuri, expunerea la situație, reasablarea și efectul aproximant al satisfacerii-nicicând-depline a cerinței/solicitării inițiale¹⁰.

„Hefaistos era un zeu de mâna a doua“, afirmă Mircea Malița, relansând filosofia *metaforei* și recunoscând că „n-am avea mari șanse să identificăm o metaforă tehnologică la greci, dat fiind rolul secundar în care au fost relegate tehnicile manuale ale ei“¹¹. Dacă „lumea nu este ca omul, dar ca tehnica omului“, unealta și lucrătorul devin imposibil de disociați, *Hefaistos* devine *Hefaistos Flacăra*, acela care dă *formă structurantă informului* și, prin aceasta, modifică instrumentul de luptă (*scutul*) din obiect/artificiu în simbol/*alegorie grandioasă*.

În dialogul cu Ilie Rad, Mircea Malița se referea la preocuparea pentru „tema privitoare la spectacolul lumii“, exprimându-și temerea despre rolul nefast al postmodernismului, în prezent, concluzionând că, la *ora aceasta*, există „o pată cu sediul în Occident“, expresie a postmodernismului considerat „cea mai dizolvantă doctrină care se poate imagina“.

Dacă acele ceasornicului nu indică alternativa postmodernității, ci definesc arcele *novmodernității*, tipul/grila de lectură indicat(ă) de Mircea Malița optează pentru reconfirmarea priorității relației metaforice. Potrivit modelului inaugurat de Mircea Malița se are în vedere estimarea *metaforologiei* și trasarea unor direcții filosofice de inventariere a acesteia. Cu statut de teorie deschisă (funcțională și cooperantă), *geopoetica*, în varianta propusă de Mircea Malița, asimilează „energia nomadă“ și o încorporează, exemplificând un mod de traversare și de corelare a culturilor. Modelul își etalează înclinația firească spre (ne)încadrare într-o singură identitate, declarându-se adeptul unui „sistem mobil“, ghidat de noi perspective existențiale¹².

Fenomenul se recunoaște și în *Homo fraudens*, considerat de Răzvan Theodorescu un „soi de laudă a fraudei“, de fapt, un elogiu adus spiritului uliseac, „impregnat în codul nostru genetic și reconfirmat prin/de nevoia permanentă de a-l înșela pe celălalt“.

Desigur, „cercetările noi vor confirma această teorie“, conchide Mircea Malița, convins că atâta timp cât mai există încă „un subterfugiu acceptabil, totul e în

⁹ Mircea Malița, *Apa, Focul și Jocul. Metafora, o nouă Filosofie a Realului*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, București, 2014.

¹⁰ *Ibidem*, p. 84.

¹¹ *Ibidem*, p. 201.

¹² A se vedea, în acest sens, Viorella Manolache, „Politica metaforei: adnotări filosofice și geopoetice“, în *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, nr. 1, 2015, pp. 70-77.

regulă. Cum l-au acceptat, de pildă, grecii pe Ulise, care tot timpul a păcălit pe cineva? Or, grecii îl țin pe Ulise ca mare erou, nu ca pe un farsor! A nu se confunda fraudă, predominant benignă și defensivă, cu prada, în care omul este concomitent pradă și prădător. Când mănâncă animale, e prădător, dar când își pradă semenii, e criminal total și absolut¹³.

Astfel, imaginea particulară lansată pentru etalarea „scutului cliomatematic“ [compus din aliajul matematicii, al filosofiei și al diplomației (al relațiilor internaționale)], pe care Mircea Malița l-a utilizat cu artă și pricepere, în explorarea metodelor adecvate studiului proceselor și/sau al evenimentelor istorice la/în care a fost direct implicat, probează trăsături definitorii pe care Maxim din Tyr i le atribuia lui Ulise prin „imaginea unei vieți de bine și a unei virtuți desăvârșite“; ambele sunt așezate sub *focul încercărilor!*

Readucerea în prim-plan a episodului din *Odiseea*, cu un Ulise primind „vălul Leucotheei“, ritual evocat de Maxim din Tyr și interpretat ca luptă a înțeleptului în/cu această lume, confirmă cele „trei sprijine“/repere existențiale – *forța sufletească, luminile filosofiei, asistența divină* –, care trebuie completate obligatoriu, în cazul lui Mircea Malița, cu *efectele/puterile cliomatematicii*.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Botkin, James W., Mahdi Elmandjra, Mircea Malița, *No Limits to Learning. Bridging the Human Gap*, Elmsford, New York, Pergamon Press, 1979;
- Dumitriu, Petru, „Mircea Malița. Diplomația de dincolo de negură. 1964“, <https://petrudumitriu.wordpress.com/2015/03/18/mircea-malita-diplomatia-de-dincolo-de-negura-1964/>, accesat la 13 ianuarie 2017;
- Malița, Mircea, *Zidul și iedera*, București, Tehnică, 2006;
- Malița, Mircea, *Apa, Focul și Jocul. Metafora, o nouă Filosofie a Realului*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, 2014;
- Malița, Mircea, Dan Dungaciu, *Istoria prin ochii diplomatului. Supraviețuirea prin diplomație, „Deceniul deschiderii“ (1962-1972) și crizele lumii globale*, București, Editura RAO, 2014;
- Malița, Mircea, *Homo fraudens*, București, Editura Rao, 2012;
- Malița, Mircea, *Minți senine, minți involburate*, București, Editura Scripta, 2009;
- Manolache, Viorella, „Politica metaforei: adnotări filosofice și geopoetice“, în *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, nr. 1, 2015, pp. 70-77;
- Rad, Ilie, „Dialog cu Domnul Acad. Mircea Malița“, 28 mai 2013, <http://ilierad.ro/dialog-cu-domnul-acad-mircea-malita/>, accesat la 13 ianuarie 2017.
- Țurlea, Stelian, „Interviu cu Mircea Malița“, în *Ziarul Financiar*, 26.06.2009.

¹³ Mircea Malița, în dialog cu Ilie Rad, 2013.